

DIERBAAR-NORM

Groothandel

Versie 2024

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Onderwerp en toepassingsgebied	4
Normatieve verwijzingen	4
Termen en definities	5
1. Algemeen.....	7
2. Beheerder en medewerkers	8
3. Administratie en registratie	9
4. Ontvangst van een zending	10
5. Huisvesting	11
6. Verzorging.....	13
7. Gezondheid.....	14
8. Herkomst dieren	16
9. Verkoop	17
10. Ethische visie.....	19
11. Transport	19
12. Klachten.....	19
Bijlage A. Aquarium- en vijverdieren	20
Bijlage B. Terrariumdieren	22
Bijlage C. Konijnen en knaagdieren	24
Bijlage D. Overige zoogdieren	27
Bijlage E. Vogels.....	29
Bijlage F. Onderbouwing per norm.....	32
Bijlage G. Inspectie per norm	34
Bijlage H. Documenten	37
Bijlage I. Dierziekten	39
Bijlage J. Verrijkmogelijkheden	46

Voorwoord

In de jaren '90 werden de wettelijke eisen voor ondernemers in de gezelschapsdierensector afgeschaft. Hierdoor kon iedereen, deskundig of niet, bijvoorbeeld een dierspecialzaak of dierenpension beginnen. Dit leidde tot problemen, omdat het dierenwelzijn uit het oog werd verloren en er bij gebrek aan wettelijke normering ruimte ontstond voor malafide handelspraktijken en fokkerijen.

Daarom heeft Dibevo destijds het keurmerk 'Dierbaar' opgezet. Een keurmerk dat wordt toegekend aan bedrijven in de gezelschapsdierensector die voldoen aan bepaalde normen, opgesteld door onafhankelijke deskundigen.

Sinds 2014 is Wet Dieren van kracht en zijn er weer wettelijke eisen voor vakbekwaamheid. Dit zorgde ervoor dat het 'Dierbaar'-keurmerk strengere eisen ging stellen op het gebied van dierenwelzijn, advies bij verkoop en kwaliteit.

Het doel van de vrijwillige certificering binnen de huisdierensector is om de kwaliteit van de sector als geheel te verbeteren. Dit heeft niet alleen een positief effect op de dieren bij de bedrijven, maar ook op de dieren die bij consumenten thuisgehouden worden. De combinatie van overheidsregels en een vrijwillig keurmerk vanuit de sector zorgt voor meer transparantie in de markt en leidt tot duidelijke keuzemogelijkheden voor de (potentiële) dierhouder.

Ook groothandels in (huis)dieren behoren tot de groep bedrijven in de gezelschapsdierensector die vrijwillig het keurmerk kunnen verkrijgen. Dit document bevat de normen die gelden voor certificering van groothandels om het 'Dierbaar'-keurmerk te behalen.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit dit document mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Dibevo.

Onderwerp en toepassingsgebied

Deze groothandelsnorm, onderdeel van het Dierbaar-certificaat, stelt eisen aan de waarborging van het welzijn van dieren en kwaliteit van de bedrijfsvoering. Het document is van toepassing op groothandelsbedrijven die dieren inkopen, houden en verkopen aan verkooppunten voor consumenten.

Normatieve verwijzingen

De volgende documenten zijn onmisbaar voor de toepassing van dit document. Bij gedateerde verwijzingen is altijd uitsluitend de aangehaalde versie van toepassing. Bij ongedateerde verwijzingen is de meest recente versie van het document (met inbegrip van wijzigingsbladen) van toepassing.

- *Overige Dierbaar-normen*
- *Wet Dieren*
- *Besluit Houders van Dieren*
- *Regeling Houders van Dieren*
- *Huis- en hobbydierenlijst*
- *Verordening (EG) 1/2005 (Transportverordening)*
- *Europese richtsnoeren legale herkomst dieren*

Termen en definities

Voor de toepassing van deze groothandelsnorm gelden de volgende termen en definities.

Acclimatisatieruimte: Een ruimte waarin dieren voor een bepaalde periode opvang en rust krijgen na ontvangst en waarbij ziektes en zwaktes uitgesloten proberen te worden.

Beheerder: Een persoon die eindverantwoordelijke is voor de activiteiten die worden uitgevoerd binnen de groothandel.

Besmettelijke dierziekte: een dierziekte, die zich snel uitbreidt, ernstige schade brengt aan de betrokken diersoort, niet voldoende afneemt met normale bestrijdingsmiddelen, een gevaar vormt voor de volksgezondheid of volgens internationale afspraken bestreden wordt.

CITES (Convention on International Trade in Endangered Species of wild fauna and flora): Een internationale overeenkomst waarin regels staan ter bescherming van dier- en plantensoorten die invloed uitoefenen op de export, de import, het verhandelen en in het bezit zijn van soorten planten en dieren, of hun producten en onderdelen.

Dieren: Levende dieren die gehouden worden voor gezelschap of uit oogpunt van hobby.

Dierenarts: Gekwalificeerd persoon die als dierenarts is ingeschreven in het Nederlandse Diergeneeskunderegister.

Diergeneesmiddelen: Substantie die bestemd is om na bewerking of verwerking te worden gebruikt voor:

- a) Het genezen, lenigen of voorkomen van aandoeningen, ziekteverschijnselen, pijn, verwonding of gebrek van een dier;
- b) Het herstellen, verbeteren of wijzigen van het functioneren van organen van een dier;
- c) Het onderkennen van een ziekte of gebrek bij dieren door toepassing bij een dier.

OPMERKING: Er zijn vier categorieën diergeneesmiddelen, namelijk:

- VRIJ diergeneesmiddel: diergeneesmiddel dat zonder tussenkomst van een dierenarts verkrijgbaar is bij dierenartsen, apothekers, dierenwinkels of handelaren en door de diervorzorger wordt toegediend.
- URA: diergeneesmiddel dat op voorschrift van een dierenarts door dierenartsen, apothekers of erkende handelaren (in het bezit van een geldige afleververgunning) mag worden afgeleverd en door de diervorzorger mag worden toegediend.
- UDA: diergeneesmiddel dat op voorschrift van een dierenarts door dierenartsen of apothekers mag worden afgeleverd en door de diervorzorger mag worden toegediend.
- UDD: diergeneesmiddel dat uitsluitend door de dierenarts zelf mag worden toegepast.

Diercategorie: Een categorie waartoe een soort behoort, bijvoorbeeld vogels, vissen, reptielen, amfibieën, konijnen & knaagdieren of overige zoogdieren.

Dierverblijf: Aquarium, terrarium, ren, hok, volièrre, stal of anderszins afgegrensd oppervlak waarop een dier wordt gehuisvest of als tijdelijk onderkomen dient.

Ervaren: Minimaal in bezit van een diploma dierverzorging niveau 3 of aantoonbaar 5 jaar ervaring opgedaan met de betreffende diercategorie.

Groothandel: Op tussenhandel in dieren gerichte onderneming, welke als zodanig bij de Kamer van Koophandel is geregistreerd.

Humane doding: Een dier euthanaseren op een wijze zonder het dier te laten lijden. Methoden hiervoor staan beschreven in [AVMA – Guidelines for the euthanasia of animals](#).

Infectiedruk: De mate waarin een dier blootgesteld wordt aan ziekteverwekkers.

Isolatiekamer: Volledig afgescheiden verblijf of verblijven bestemd voor het onderbrengen van dieren verdacht van een besmettelijke ziekte en/of dieren met klinische verschijnselen van een besmettelijke ziekte, dat deugdelijk ontsmet kan worden.

Medewerker: Een persoon die feitelijke werkzaamheden uitvoert bij de onderneming, waaronder de verzorging en omgang met de dieren. In een eenmansbedrijf is de ondernemer tegelijkertijd ook medewerker.

Naslagwerk: Documentatie over de huisvesting, verzorging, voeding en teelt van dieren in de vorm van bijvoorbeeld (cursus) boeken, tijdschriften & websites.

Ondernemer: Persoon die binnen de groothandel eindverantwoordelijk is voor de werkzaamheden. De ondernemer kan tevens de beheerder zijn.

Ontsmetten: Het doden van ziektekiemen/ziekteverwekkers in dierversprekingsruimten en hun omgeving.

Personeel: Ondernemer en – indien van toepassing - zijn medewerker(s). Hiertoe behoren ook stagiaires en vakantiekrachten.

Quarantainekamer: Volledig afgescheiden verblijf of verblijven bestemd voor het onderbrengen van dieren, die mogelijk met een besmettelijke ziekte of parasiet zijn besmet, dat deugdelijk ontsmet kan worden.

Reinigen: Het verwijderen van organisch materiaal, zoals mest, urine, strooisel en voederresten.

Vakbekwaam: Een medewerker is vakbekwaam wanneer hij/zij aan de vakbekwaamheidseisen voldoet, zoals aangegeven in hoofdstuk 2.1.

Vervanging:

- **Incidenteel:** Een beheerder of vakbekwaam persoon vervangen voor een aaneengesloten periode van maximaal vier weken.
- **Structureel:** Een beheerder of vakbekwaam persoon vervangen voor een aaneengesloten periode van meer dan vier weken.

Ziekenboeg: Een afgeschermd ruimte voor huisvesting van gezelschapsdieren die ziek zijn, maar geen besmettelijke ziekte hebben of niet verdacht worden van het dragen van een besmettelijke ziekte, dat deugdelijk gereinigd kan worden.

1. Algemeen

1.1. Bedrijfsmatige houder van dieren

De ondernemer heeft:

- 1.1.1. Zijn onderneming ingeschreven bij de Kamer van Koophandel;
- 1.1.2. Een btw-nummer verkregen;
- 1.1.3. Een ubn-nummer verkregen;
- 1.1.4. Voldoet aantoonbaar aan de op het vakgebied van toepassing zijnde wettelijke eisen op het gebied van onder andere dierenwelzijn, transport en diergeneesmiddelen.

1.2. Omgevingsvergunning

Er is een omgevingsvergunning van de gemeente verkregen of indien van toepassing voldaan aan de meldingsplicht.

1.3. CITES

Indien er dieren gehouden worden die op de Europese CITES appendices A en/of B voorkomen, dan zijn de CITES-registraties en Europese richtsnoeren op orde.

1.4. Risico-Inventarisatie & Evaluatie

Indien er personeel aanwezig is, dan is er een ingevulde en actuele Risico-Inventarisatie & Evaluatie (RI&E) aanwezig.

1.5. Beheer protocollen

Er is een 'beheer van protocollen' aanwezig. Dit protocol omvat in ieder geval:

- 1.5.1. Hoe protocollen tot stand komen;
- 1.5.2. De herkenbaarheid als zijnde protocollen;
- 1.5.3. De beschikbaarheid van protocollen op de werkplek;
- 1.5.4. Het binnen vastgestelde termijnen actualiseren van protocollen;
- 1.5.5. Wie verantwoordelijk is voor de protocollen.

1.6. Beheer registraties

Er is een 'beheer van registraties' aanwezig. Dit protocol omvat in ieder geval:

- 1.5.1. Welke gegevens geregistreerd worden;
- 1.5.2. Waar registraties worden opgeslagen;
- 1.5.3. Wie toegang heeft tot de registraties;
- 1.5.4. Gedurende welke periode registraties bewaard worden;
- 1.5.5. De wijze waarop registraties vernietigd worden;
- 1.5.6. Wie verantwoordelijk is voor de registraties.

2. Beheerder en medewerkers

2.1. Beheerder

De ondernemer of ten minste één medewerker is in het bezit van een door de overheid erkend bewijs van vakbekwaamheid voor elke diercategorie, waarmee activiteiten in de inrichting worden verricht. Deze zogenoemde beheerder(s):

- 2.1.1. Vervult/vervullen samen tenminste 0,8 FTE;
- 2.1.2. Bewerkstelligt dat de medewerker(s) zich bewust zijn van de houding en het gedrag dat het werken met levende dieren vereist en hij/zij dient deze houding en dit gedrag te waarborgen.

2.2. Vervanging van de beheerder

Er is vervanging van de beheerder geregeld. Wie deze persoon is, is afhankelijk van de duur van afwezigheid, namelijk:

- 2.2.1. Bij incidentele vervanging van de beheerder, is de plaatsvervanger een ervaren medewerker;
- 2.2.2. Bij structurele vervanging van een beheerder met de duur van maximaal zes maanden, is de plaatsvervanger een vakbekwaam medewerker.

2.3. Medewerkers

Indien er meer dan drie personen werkzaam zijn binnen de groothandel, is er een duidelijke taakverdeling met bijbehorende verantwoordelijkheden en bevoegdheden aanwezig en beschikbaar in de vorm van een organigram. Het organigram omvat in ieder geval:

- 2.3.1. Gegevens waaruit blijkt dat in de groothandel altijd minstens de beheerder of één vakbekwame medewerker aanwezig en aanspreekbaar is;
- 2.3.2. Gegevens waaruit blijkt dat onervaren medewerkers onder toezicht en verantwoordelijkheid werken van vakbekwame en/of ervaren medewerkers;
- 2.3.3. Gegevens waaruit blijkt dat medewerkers met uitvoerende taken de afwijkingen die kunnen duiden op gezondheids- en/of welzijnsproblemen kunnen herkennen, erkennen en instaat zijn op een adequate manier te kunnen handelen in dergelijke gevallen.

2.4. Personeelshandboek

Indien er personeel werkzaam is binnen de groothandel, dan is er een personeelshandboek aanwezig. Het personeelshandboek wordt bij indiensttreding overhandigd aan de nieuwe medewerker en omvat in ieder geval:

- 2.4.1. De contactgegevens van de beheerder;
- 2.4.2. De onderlinge bereikbaarheid op de werkvloer;
- 2.4.3. Alle relevante protocollen.

2.5. Bijscholing

De beheerder en de door hem of haar aangewezen vervangers zijn op de hoogte van actuele inhoudelijke ontwikkelingen op het gebied van dierenwelzijn, relevant voor het specifieke vakgebied, en nemen jaarlijks deel aan minimaal twee activiteiten ten behoeve van bijscholing. Hier kan aan voldaan worden door een abonnement op een vakblad en/of door minimaal twee dagdelen per jaar cursussen en/of vakdagen, ledenbijeenkomsten, seminars, lezingen en opleidingen voor het specifieke vakgebied te volgen.

3. Administratie en registratie

3.1. Leveringsvoorwaarden

Er zijn leveringsvoorwaarden van toepassing.

3.2. Algemene voorwaarden

Indien er aan particulieren geleverd wordt, worden algemene voorwaarden gehanteerd.

3.3. Soorten- en herkomstregistratie

Er wordt een soorten- en herkomstregistratie bijgehouden. Hierin zijn in ieder geval de volgende onderdelen geregistreerd:

- 3.3.1.** Aankoop- en/of geboortedatum;
- 3.3.2.** Herkomst;
- 3.3.3.** Soort;
- 3.3.4.** Aantal (eventueel naar schatting);
- 3.3.5.** Leeftijden (eventueel naar schatting);
- 3.3.6.** Geslacht (indien mogelijk).

3.4. Registratie giftige dieren

Indien aanwezig wordt er van giftige dieren een registratie in aantallen bijgehouden.

OPMERKING: een overzicht van giftige dieren binnen de terrariumcategorie is opgenomen in bijlage B.1.

4. Ontvangst van een zending

4.1. Protocol 'ontvangst van een zending'

Er wordt gewerkt volgens een protocol '*ontvangst van een zending*'. Dit protocol omvat in ieder geval op welke wijze:

- 4.1.1. De dieren worden aangenomen. Een zending dieren moet in het belang van het welzijn van de dieren worden aangenomen door het ontvangende bedrijf, tenzij de zending niet aan alle eisen voldoet, de terugreistijd naar de leverancier minder dan 5 uur bedraagt en de toestand van de getransporteerde dieren dit toelaat;
- 4.1.2. De dieren direct na aankomst van de zending op ziekteverschijnselen, parasieten en gebreken worden onderzocht. Van de geconstateerde ziekteverschijnselen en gebreken moet een registratie worden bijgehouden;
- 4.1.3. Het ontvangende bedrijf bij iedere zending de terugkoppeling verzorgt naar het verzendende bedrijf of fokker met betrekking tot de diergezondheid en de potentiële sterfte van de ontvangen dieren;
- 4.1.4. Bij ontvangst van de zending wordt beoordeeld in hoeverre het acclimatiseren van de getransporteerde dieren wenselijk is en zo ja, op welke wijze acclimatisatie plaatsvindt. In het geval dat dit als wenselijk wordt beoordeeld, moet de acclimatisatie een duur hebben die minimaal voldoende is om:
 - a) De eventueel toegepaste medicinale behandeling af te maken;
 - b) De dieren weer normaal te laten eten en – indien van toepassing - drinken.

4.2. Registratie geconstateerde afwijkingen

Bij geconstateerde afwijkingen van ontvangen dieren worden er - met oog op dierenwelzijn - maatregelen getroffen en geregistreerd. Deze registratie omvat in ieder geval:

- 4.2.1. De datum;
- 4.2.2. De diercategorie;
- 4.2.3. Herkomst dier(en);
- 4.2.4. Kenmerken dier(en);
- 4.2.5. Geconstateerde afwijking;
- 4.2.6. De getroffen maatregelen;
- 4.2.7. De resultaten van de maatregel.

4.3. Acclimatisatie algemeen

Indien dieren tijdens het vervoer geen (dag)licht waarnemen, dan wordt – ter beperking van stress - bij het in ontvangst nemen van dieren gewerkt met gedempt licht, dat geleidelijk toeneemt in intensiteit.

4.4. Acclimatisatie aquarium- en vijverdieren

Voor ontvangst van aquarium- en vijverdieren wordt aan specifieke eisen voldaan, opgenomen in bijlage A.1.

4.5. Preventie dierziekten

Met het oog op voorkomen van verspreiding van besmettelijke dierziekten worden:

- 4.5.1. Dieren afkomstig uit eenzelfde bron of zending bij voorkeur bij elkaar en zonder andere dieren in een afgescheiden, schoon en ontsmet verblijf of ruimte/dierafdeling geplaatst;
- 4.5.2. Dieren uit verschillende bronnen enkel samen in een verblijf of ruimte gehuisvest mits de gezondheidsstatus van de dieren bekend is en dit het toelaat.

OPMERKING: Bijlage I. geeft een overzicht van dierziekten waarmee rekening gehouden dient te worden binnen de groothandel.

5. Huisvesting

5.1. Algemene huisvestingseisen

5.1.1. Dierverblijven

De dierverblijven:

- a. Beschikken over de algemene behoefte van de gehouden dieren;
- b. Veroorzaken geen letsel, pijn of ander ongemak aan de gehouden dieren;
- c. Staan niet in de zon of op de tocht;
- d. Zijn zo vormgegeven dat de kans op ontsnappen zo klein mogelijk is.

5.1.2. Diersoorten

Dieren die samen in een dierverblijf worden geplaatst, zijn van dezelfde soort. Hier mag van afgeweken worden in het geval er wetenschappelijk aantoonbaar bewezen is dat de verschillende soorten samen geplaatst kunnen worden.

5.1.3. Hinder en bedreiging

Dieren die hinder of een bedreiging voor elkaar vormen, worden niet samen in een dierverblijf gehouden.

5.1.4. Zicht-, geluid- en geurbarrière

Prooidieren zijn zo gehuisvest dat ze:

- a) Geen zicht hebben op predatoren;
- b) Het geluid van predatoren niet kunnen waarnemen;
- c) De geur van predatoren niet kunnen waarnemen.

Dit geldt ook vice versa.

5.1.5. Schuilplaats

Dieren hebben een schuilplaats tot hun beschikking. De schuilplaats(en) is/zijn zodanig groot dat alle dieren zich hier gelijktijdig in/onder kunnen terugtrekken.

5.1.6. Verrijking

In elk dierverblijf is een vorm van verrijking aanwezig, zoals opgenomen in bijlage J. In algemene zin geldt dat er binnen de groothandel, naast sociale huisvesting met soortgenoten (indien de soort dit vereist), minimaal één andere vorm van verrijking aangeboden wordt.

5.1.7. Verlichting

In de dierverblijven is soortafhankelijke verlichting aanwezig, zodat een normaal dag- en nachtritme gevolgd kan worden.

OPMERKING: Met gedempt licht werken is minder stressvol voor dieren. Bij voorkeur worden de lampen in de ochtend niet direct op volle lichtintensiteit aangezet, maar neemt de lichtintensiteit geleidelijk toe.

5.2. Specifieke huisvestingseisen

5.2.1. Per diercategorie

Per diercategorie gelden specifieke huisvestingseisen. Deze specifieke eisen zijn opgenomen in de volgende bijlagen:

- Bijlage A voor aquarium en vijverdieren;
- Bijlage B voor terrariumdieren;
- Bijlage C voor konijnen en knaagdieren;
- Bijlage D voor overige zoogdieren;
- Bijlage E voor vogels.

5.3. Reiniging en ontsmetting

5.3.1. Protocol 'reiniging en ontsmetting'

Er wordt gewerkt volgens een protocol '*reiniging en ontsmetting*'. In het protocol staat in ieder geval beschreven:

- a. Welke activiteiten omtrent reiniging en ontsmetting worden uitgevoerd;
- b. Met welke frequentie en wanneer de activiteiten worden uitgevoerd;
- c. Met welke reinigings- en ontsmettingsmiddelen gewerkt wordt;
- d. Op welke manier reeds uitgevoerde activiteiten worden gecommuniceerd op de werkvloer.

Daarnaast houdt dit protocol in ieder geval rekening met:

- e. De dieren die in de groothandel gehouden worden;
- f. De verwachte problemen met betrekking tot soort specifieke infecties bij deze dieren;
- g. De infectiedruk;
- h. Indien van toepassing, het verversen van de bodembedekking in de dierverblijven;
- i. Indien van toepassing, het verwijderen en reinigen van urine en ontlasting;
- j. Indien van toepassing, het reinigen van voer- en waterbakken, waarbij geldt:
 - Voerbakken voor droge voeders moeten schoon zijn en tenminste één keer per week worden ontsmet;
 - Voerbakken voor vochtige voeders tenminste dagelijks gereinigd en ontsmet worden;
 - Overgebleven voer wordt tenminste dagelijks verwijderd;
- k. Het reinigen en ontsmetten van de dierverblijven alvorens nieuwe dieren te plaatsen.

5.3.2. Specifieke reinigings- en ontsmettingseisen

Per diercategorie gelden specifieke eisen voor reiniging en ontsmetting van dierverblijven. Deze specifieke eisen zijn opgenomen in de volgende bijlagen:

- Bijlage A voor aquarium- en vijverdieren;
- Bijlage B voor terrariumdieren;
- Bijlage C voor konijnen en knaagdieren;
- Bijlage D voor overige zoogdieren;
- Bijlage E voor vogels.

5.3.3. Plaagdierenprotocol

Er is een plaagdierprotocol aanwezig waarin preventieve maatregelen en maatregelen ter bestrijding van plaagdieren staan beschreven.

6. Verzorging

6.1. Voerprotocol

Er wordt gewerkt volgens een 'voerprotocol'. In het protocol is in ieder geval:

6.1.1. Beschreven op welke wijze voer- en waterbakken op een voor het dier bereikbare hoogte worden geplaatst;

6.1.2. Beschreven op welke wijze de hoeveelheid en soort voer worden afgestemd op de fysiologische behoeften van de gehouden diersoorten en in welke mate dit voer tot hun beschikking is;

6.1.3. Voor de gehouden diersoorten een overzicht aanwezig, waarin is opgenomen welke soorten voeders aan de dieren gegeven wordt. Geschikte voeders zijn opgenomen in de volgende bijlagen:

- Bijlage C voor konijnen en knaagdieren;
- Bijlage D voor overige zoogdieren;
- Bijlage E voor vogels.

6.1.4. Voor de gehouden dieren uit de diercategorieën aquarium- en vijverdieren & terrariumdieren is in het bedrijf een overzicht aanwezig, waarin is opgenomen welke voeders aan deze dieren gegeven wordt.

6.2. Water

Indien de diersoort het vereist, is er een toereikende hoeveelheid schoon drinkwater aanwezig dat tenminste dagelijks wordt ververs.

7. Gezondheid

7.1. Specifieke eisen per diercategorie

Per diercategorie gelden er specifieke eisen voor wat betreft de gezondheid van dieren. De specifieke eisen zijn opgenomen in de volgende bijlagen:

- Bijlage A voor aquarium- en vijverdieren
- Bijlage B voor terrariumdieren
- Bijlage C voor konijnen en knaagdieren
- Bijlage D voor overige zoogdieren
- Bijlage E voor vogels

7.2. Controle van dieren

7.2.1. Protocol 'controle van diergezondheid'

Er wordt gewerkt volgens een protocol '*controle van diergezondheid*'. In het protocol staat in ieder geval beschreven:

- a. Dat vakbekwaam personeel tenminste dagelijks de gehouden dieren visueel controleert op (afwijkingen m.b.t.):
 - Lichaamsconditie/voedingstoestand;
 - Gedrag en bewustzijnsniveau;
 - Houding en locomotie;
 - Conditie van de huid/vacht/veren/schubben incl. verwondingen;
 - Ontlasting;
 - Verschijnselen van ziekte.
- b. Welke maatregelen bij constatering van afwijkingen worden getroffen.

7.2.2. Registratie geconstateerde afwijkingen

Geconstateerde afwijkingen, die mogelijk wijzen op ziekte of verwonding, worden geregistreerd. Deze registratie omvat in ieder geval:

- a. De datum;
- b. De diercategorie;
- c. Herkomst dier(en);
- d. Datum binnenkomst dier(en);
- e. Kenmerken dier(en);
- f. De geconstateerde afwijking;
- g. De getroffen maatregelen;
- h. De resultaten van de maatregel.

7.3. Dode dieren

Er wordt gewerkt volgens een protocol '*dode dieren*'. In dit protocol wordt beschreven op welke wijze bij constatering van dode dieren deze worden verwijderd, opgeslagen en/of aangeboden worden aan het destructiebedrijf of pathologie.

7.4. Medicatie

Indien een dier medicatie nodig heeft, dan worden alleen vrije diergeneesmiddelen toegediend, tenzij een kopie van een recept overhandigd is door een dierenarts en daarmee toestemming is verkregen om het middel toe te dienen. De handeling behoort geregistreerd te worden.

7.5. Ziekenboeg, quarantaine- en isolatieruimte

7.5.1. Realisatie ruimten

De inrichting is dusdanig vormgegeven dat er snel en adequaat een ziekenboeg, quarantaine- en isolatieruimte kan worden gerealiseerd. Er moet een mogelijkheid zijn tot het realiseren van ten minste drie afzonderlijke ruimtes voor het huisvesten en verzorgen van zieke of van ziekte verdachte dieren in afzondering van andere dieren. De ruimtes moeten een volledig afgescheiden onderdeel van de inrichting vormen.

7.5.2. Plaatsing dieren

In het geval er een vermoeden bestaat van parasieten of een besmettelijke ziekte, wordt het desbetreffende dier in quarantaine of isolatie geplaatst. Dieren die met elkaar in aanraking zijn gekomen moeten – afhankelijk van de situatie – mee in quarantaine of isolatie. Dieren waarvan de gezondheidsstatus of vaccinatiestatus onbekend is bij binnenkomst moeten ook in quarantaine geplaatst worden conform de wettelijk vastgelegde periode.

7.5.3. Registratie quarantaine-/isolatieplaatsing

Er wordt een registratie bijgehouden van de dieren die in isolatie of in quarantaine geplaatst zijn. De registratie omvat in ieder geval:

- a. De begin- en einddatum van plaatsing;
- b. De diercategorie;
- c. Kenmerken dier(en);
- d. Reden van quarantaine-/isolatieplaatsing;
- e. Wijze van verzorgen/ hygiëne.

7.6. Dierenarts

7.6.1. Vaste relatie

Er wordt een vaste relatie met een dierenarts of dierenartsenpraktijk onderhouden. Dit betekent dat met de vaste dierenarts of dierenartsenpraktijk afspraken zijn gemaakt voor periodieke bezoeken aan de groothandel en de groothandel op de vaste dierenarts of dierenartsenpraktijk terug kan vallen bij calamiteiten.

7.6.2. Registratie dierenartsbezoek

Dierenartsbezoeken en de handelingen worden geregistreerd. De registratie omvat in ieder geval:

- a. De datum;
- b. De diercategorie;
- c. Kenmerken dier(en);
- d. Reden van het bezoek;
- e. Verrichte handelingen en/of advies van dierenarts.

7.7. Calamiteitenprotocol

Er is een 'calamiteitenprotocol' aanwezig. Dit protocol omvat in ieder geval de handelswijze bij de volgende calamiteiten:

- 7.7.1.** Extreem weer;
- 7.7.2.** Brand;
- 7.7.3.** Ontsnapte dieren (m.u.v. aquarium- en vijverdieren);
- 7.7.4.** Uitbraak dierziekte.

8. Herkomst dieren

8.1. Fokken en/of kweken

8.1.1. Huisvestingseisen

Voor kweek- en fokdieren aanwezig binnen de groothandel gelden per diercategorie de specifieke huisvestingseisen opgenomen in de bijlagen van de Dierbaar-norm voor detailhandelsbedrijven.

8.1.2. Leeftijd scheiden van ouderdieren

Per diercategorie moet aan de specifieke leeftijdseisen voor het scheiden van jongen van ouderdieren worden voldaan. Deze specifieke eisen zijn opgenomen in de volgende bijlagen:

- Bijlage C voor konijnen en knaagdieren;
- Bijlage D voor overige zoogdieren;
- Bijlage E voor vogels.

8.2. Ingekochte dieren

De groothandel heeft zicht op de wijze waarop een fokker (niet particulier) of kweker (niet particulier) de dieren huisvest, verzorgt en op welke manier hij de gezondheid en het dierenwelzijn waarborgt. De manier waarop de groothandel inzicht heeft bij een fokker of kweker en de criteria die hij stelt, dient schriftelijk vastgelegd te zijn.

9. Verkoop

9.1. Geen verkoop

Uit de acclimatisatieruimte, quarantaine of de ziekenboeg worden geen dieren verkocht.

9.2. 'FIFO'

De dieren, die het langst in de groothandel verblijven, worden indien mogelijk als eerste verkocht.

9.3. Afnemers

9.3.1. Rondleiding

Op de website van de groothandel staat beschreven op welke wijze afnemers de mogelijkheid krijgen de groothandel te bezichtigen.

OPMERKING: de groothandel kan afnemers ook een virtuele rondleiding geven.

9.3.2. Voorlichting

Indien de afnemer een bestelling plaatst voor een diersoort/-groep die hij niet eerder heeft ingekocht, ontvangt de afnemer een bijsluiters van de LICG die ten minste betrekking heeft op de huisvesting, voeding, verzorging en gedrag van de diersoort/-categorie.

OPMERKING: Indien er geen bijsluiters van LICG beschikbaar is, dan bestaat de bijsluiters zoveel mogelijk uit informatie afkomstig van 'peer reviewed' artikelen en/of uit kennis/ervaring van een vakbekwaam medewerker van de Groothandel.

9.4. Specifieke leeftijdseisen per diercategorie

Per diercategorie moet aan de specifieke leeftijdseisen voor de overdracht van dieren worden voldaan. Deze specifieke eisen zijn opgenomen in de volgende bijlagen:

- Bijlage B voor terrariumdieren
- Bijlage C voor konijnen en knaagdieren;
- Bijlage D voor overige zoogdieren;
- Bijlage E voor vogels.

9.5. Klaarmaken van een zending

9.5.1. Verpakking

De verkochte dieren moeten zodanig worden verpakt dat de verpakking tijdens transport geen bedreiging vormt voor het welzijn van de te transporteren dieren en tijdens het transport tot zo min mogelijk stress leidt.

9.5.2. Specifieke eisen per diercategorie

Per diercategorie moet aan de specifieke eisen voor het klaarmaken van een zending worden voldaan. Deze specifieke eisen zijn opgenomen in de volgende bijlagen:

- Bijlage A. voor aquarium- en vijverdieren;
- Bijlage B voor terrariumdieren;
- Bijlage C voor konijnen en knaagdieren;
- Bijlage D voor overige zoogdieren;
- Bijlage E voor vogels.

9.6. Registratie uitgaande dieren

Uitgaande zendingen naar klanten worden geregistreerd. Deze registratie omvat in ieder geval:

- a. De datum van verzending;
- b. De geschatte datum van aankomst;
- c. Locatie waar de zending naar toe gaat;
- d. Lijst met te verzenden diersoorten;
- e. Manier van transport.

9.7. Retour gekomen dieren

9.7.1. Protocol 'ontvangst van een zending'

Een ervaren personeelslid is aanwezig bij de aanname van het retour gekomen dier of dieren volgens het protocol 'ontvangst van een zending' (zie ook norm 4.1.).

9.7.2. Registratie retouren

Een ervaren personeelslid registreert de door de klant geretourneerde of ter retournatie aangeboden dieren en de afhandeling hiervan. Deze registratie omvat in ieder geval:

- a. De datum van retourneren;
- b. De datum van de verkoop;
- c. De factuur of andere registratie waaruit de herkomst van het dier blijkt;
- d. De diersoort;
- e. Het aantal dieren;
- f. Indien er een reden opgegeven is door de afnemer, wat dan de reden van retourneren is;
- g. Of het dier is aangenomen of geweigerd;
- h. Indien het dier/de dieren geweigerd is/zijn, wat de reden(en) hiervoor is/zijn.

10. Ethische visie

Er is een door de ondernemer ondertekende ethische visie aanwezig waaruit blijkt dat:

- a. Dieren niet gefokt, gekweekt of ingekocht worden op uiterlijke kenmerken die de gezondheid en/of het welzijn van zowel het ouderdier als de nakomelingen aantast;
- b. Dieren niet gefokt, gekweekt of ingekocht worden op een wijze waardoor het welzijn en gezondheid van dieren benadeeld wordt;
- c. Dieren die ondraaglijk lijden hier op een humane wijze uit verlost worden;
- d. Indien van toepassing, de groothandel in aquarium- en vijverdieren streeft naar de inkoop van dieren afkomstig uit duurzame bronnen.

11. Transport

11.1. Wet- en regelgeving

Indien de groothandel dieren vervoert, dan betreft dit commercieel transport van dieren en voldoet de wijze van transport en het vervoermiddel aan de Transportverordening (EG) 1/2005.

11.2. Reiniging en ontsmetting

Indien de groothandel dieren vervoert, dan worden de (weg)transportmiddelen na gebruik gereinigd en ontsmet.

12. Klachten

12.1. Klachtenprotocol

Klachten worden geregistreerd en afgehandeld volgens een opgemaakt protocol.

12.2. Klachtenregistratie

De klachtenregistratie omvat in ieder geval:

- 12.2.1. De klacht;
- 12.2.2. De datum;
- 12.2.3. De persoon of het bedrijf die de klacht heeft ingediend;
- 12.2.4. De ondernomen actie;
- 12.2.5. De persoon die actie heeft ondernomen;
- 12.2.6. De resultaten van de actie.

Bijlage A. Aquarium- en vijverdieren

A.1. Ontvangst van een zending

A.1.1. Gedurende het uitpakken van de zending en het acclimatisatieproces wordt de lichtintensiteit geleidelijk verhoogd tot normaalwaarde.

A.1.2. Per ontvangen zending wordt steekproefsgewijs microscopisch onderzoek gedaan naar eventuele ziekten. De uitslagen van de onderzoeken dienen genoteerd en bijgehouden worden op het daarvoor bestemde formulier.

A.2. Huisvesting

A.2.1. Waterkwaliteitsparameters voor tropisch zoetwater aquarium, tropisch zeeaquarium, brakwater aquarium en vijver moeten zich bevinden tussen vastgestelde waarden, zoals aangegeven in tabel A.1.

A.2.2. Bij soorten die afwijkende waarden voor pH en/of temperatuur nodig hebben, mag worden afgeweken van de waarden in tabel A.1.

A.2.3. Bij de dieren vindt zo weinig mogelijk verplaatsing van huisvesting naar huisvesting plaats. De waterkwaliteit waarin de dieren gehouden worden dient zo constant mogelijk gehouden te worden.

A.2.4. De waterkwaliteit dient dagelijks steekproefsgewijs getest te worden met aanwezige testmethoden en genoteerd te worden. De testuitslagen worden op het daarvoor bestemde formulier bijgehouden. Bij voorkeur wordt dit met een automatisch systeem gedaan en digitaal bijgehouden.

A.2.5. De waterkwaliteit systemen dienen wekelijks gecontroleerd te worden en volgens een vastgelegd proces onderhouden worden.

A.3. Gezondheid

A.3.1. Voor aquarium- of vijverdieren moet standaard een acclimatisatie- en quarantaineruimte aanwezig zijn.

A.3.2. Er zijn middelen aanwezig op het bedrijf om zelf microscopisch onderzoek te kunnen doen.

A.3.3. Indien niet uit een bepaald aquarium mag worden verkocht, dan wordt dit duidelijk op het betreffende aquarium aangegeven.

A.4. Klaar maken van een zending

De dieren worden verpakt in een lichtdichte, isolerende doos in afgesloten plastic zakken met water waarbij zuurstof in lucht boven het waterniveau voorhanden is.

OPMERKING: In bijzondere gevallen kan hier met een juiste onderbouwing van afgeweken worden.

Tabel A.1. — Waterkwaliteitsparameters (OFI)

	Zoet water	Zeewater
pH	6 tot 8	8.1-8.3
Zoutgehalte	0 tot 3 pt	30 tot 36 ppt
Hardheid	100 tot 400 mg/L	boven 400 mg/L
Carbonaathardheid	100 tot 400 mg/L	100 tot 200 mg/L
Kooldioxide	< 15 mg/L	
Opgelost ijzer	< 0,1 mg/L	
Ammonia	< 0,02 mg/L	< 0,05 mg/L
Nitraat	< 3 mg/L	
Nitriet	< 0,1 mg/L	

		Temperatuur °C			Zoutgehalte g/L			pH		
		Hoog	Laag	Normaal	Hoog	Laag	Normaal	Hoog	Laag	Normaal
Tropisch	Algemeen	28	22	24	5	0	0,5	7,5	6,5	7
	Zacht	28	22	24	2	0	0	6,5	4	6
	Hard	28	22	24	5	0	3	8,5	7,5	8
Koud water		20	10	15	5	0	0,5	7,5	6,5	7
Brak water		28	24	26	17	0,5	10	8,2	7,6	8
Zeewater	Vis	27	23	25	38	33	36	8,4	8,15	8,2
	Koralen	27	23	25	38	33	36	8,4	8,15	8,2

		Carbonaathardheid mg/L			Hardheid mg/L (als CaCO ₃)			Ammonia mg/L		
		Hoog	Laag	Normaal	Hoog	Laag	Normaal	Hoog	Laag	Normaal
Tropisch	Algemeen	140	70	80	210	180	150	0,02	0	0
	Zacht	70	30	45	100	10	40	0,02	0	0
	Hard	320	180	200	360	140	200	0,02	0	0
Koud water		140	70	100	200	150		0,02	0	0
Brak water		200	100	150	300	200		0,02	0	0
Zeewater	Vis	200	140	180	450	350		0,01	0	0
	Koralen	200	140	180	420	380		0,01	0	0

		Nitriet mg/L			Nitraat mg/L		
		Hoog	Laag	Normaal	Hoog	Laag	Normaal
Tropisch	Algemeen	0,2	0	0	50	10	20
	Zacht	0,2	0	0	30	0	10
	Hard	0,15	0	0	20	0	10
Koud water		0,2	0	0	50	0	20
Brak water		0,15	0	0	50	0	20
Zeewater	Vis	0,125	0	0	20	0	10
	Koralen	0,05	0	0	1	0	0

Bijlage B. Terrariumdieren

B.1. Huisvesting

B.1.1. Voor wat betreft huisvesting is ten minste aandacht besteed aan:

- a) Temperatuur;
- b) Luchtvochtigheid;
- c) Ventilatie;
- d) Benodigde schuilmogelijkheid;
- e) Soort specifiek de aanwezigheid van UV-straling.

B.1.2. Temperatuur

De huisvesting van de dieren is aangepast aan de fysiologische en klimatologische eisen van de gehouden dieren. Een op klimaat gebaseerde indeling kent de volgende algemene typen terraria:

- a) Woestijnterrarium (luchtvochtigheid: < 50%, temperatuur: 25 – 35°C met een warmteplaats tot 50°C)
- b) Tropisch – subtropisch terrarium (luchtvochtigheid: 50 – 80%, temperatuur: 25-30°C met een warmteplaats tot 40°C)
- c) Tropisch – subtropisch terrarium (specifiek voor kikker, luchtvochtigheid: 70 – 80%, temperatuur: 22-28°C)
- d) Bergklimaat terrarium (luchtvochtigheid: 60 – 80%, temperatuur: 20 – 25°C met een warmteplaats tot 35°C)
- e) Waterschildpad terrarium (temperatuur: op het land 25 – 30°C met een opwarmplaats van 35 – 40°C, Watertemperatuur 20-25°C)
- f) Vogelspin terrarium (temperatuur: 25 – maximaal 30°C, luchtvochtigheid: 60-80%)

B.1.3. Giftige dieren

Indien er giftige dieren aanwezig zijn, dan staat er bij verblijf van deze dieren duidelijk vermeld dat het dier giftig is. In tabel B.1 is een lijst met giftige dieren opgenomen.

B.1.4. Reiniging en ontsmetting

Ten minste éénmaal per week moeten de terraria worden gereinigd en de aanwezige mest worden verwijderd en voederresten van dood materiaal en vervellingsresten moeten dagelijks uit de terraria worden verwijderd.

B.2. Leeftijd

B.2.1. Aangeboden amfibieën zijn ten minste volledig gemetamorfoseerd, behalve *Ambystoma mexicanum* (axolotl).

B.2.2. Aangeboden reptielen zijn ten minste door de tweede vervelling heen.

B.3. Klaarmaken van een zending

B.3.1. Kleine dieren worden verpakt in afsluitbare plastic doosjes van 10-15 tot centimeter met ventilatiegaatjes, waar nodig voorzien van schuilmogelijkheden in de vorm van papier.

B.3.2. Grotere dieren worden verpakt in grotere afsluitbare plastic dozen met ventilatiegaatjes, eventueel daarbinnen in katoenen zakken.

B.3.3. Bij giftige dieren wordt extra aandacht besteed aan een goede afsluiting, zoals de afsluitbare verpakking nog in een extra afsluitbare doos te stoppen. Op de binnen verpakking wordt duidelijk vermeld 'GIFTIG'. In tabel B.1 is een lijst met giftige dieren opgenomen.

Tabel B.1. Giftige dieren

Latijnse naam	Nederlandse naam
Van de Chilopoda	Duizendpoten
Genus Scolopendra	
Genus Otostigmus	
Genus Cryptops	
Genus Scolopocryptos	
Van de Arachnidae Spinnen	Spinnen
Genus Cupienius	
Genus Phoneutria	Kamspinnen (bananenspin)
Genus Latrodectus	Weduwen (Zwarte weduwen etc.)
Genus Loxoscelus	Vioolspinnen
Genus Lycosa	Wolfspin
Van Scorpiones	Schorpioenen
Alle soorten	
Van Sauria	Hagedissen
Genus Heloderma	Korsthagedissen (Gilamonster)
Soort Varanus komodoensis	Komodo varaan
Van Serpentes	Slangen
Van Familie Viperidae	Adders, groefkopadders, Ratelslangen
Alle soorten	
Van Familie Colubridae	
Van Sub-familie Colubrinae	
Genus Boiga	
Genus Dispholidus	Boomslang
Genus Thelotornis	
Van Atractaspididae	Stilettslangen
Alle soorten	
Van Sub-Familie Natricinae	
Genus Rhabdophis	
Van Familie Elaphidae	Cobra-achtigen en zeeslangen
Alle soorten	

Bijlage C. Konijnen en knaagdieren

C1. Huisvesting

C.1.1. Voor wat betreft huisvesting wordt ten minste aandacht besteed aan:

- Temperatuur;
- Luchtvochtigheid;
- Ventilatie;
- (Dag)licht beheersing;
- Beddingmateriaal, schuilmogelijkheden, knaagmaterialen, nestmaterialen, etc.

C.1.2. In tabel C.1 is een soortenlijst opgenomen voor de diercategorie konijnen en knaagdieren met daarin opgenomen specifieke huisvesting- en verzorgingseisen per soort in een groothandel.

OPMERKING Indien de maximale leeftijd van het dier in het verblijf overschreden is, dan wordt het dier gehuisvest volgens de Dierbaar- normen die gelden voor de huisvesting van konijnen en knaagdieren in detailhandelsbedrijven (zie norm Detailhandel).

Tabel C.1: Overzicht van huisvestings- en verzorgingseisen konijnen en knaagdieren in de groothandel

Diersoort	Huisvesting en verzorging							Opmerking
	Hokmaten lxbxh in cm	Max. verblijf <u>1 week</u> aantal dieren	Max. verblijf <u>2 weken</u> aantal dieren	Min. en max. leeftijd	Temperatuur	Bodem bedekking	Voeders	
Ratten	60x37x20	15	10	4-7 weken	15 – 21 °C	S1/3/6	V1/2/4/5/6/7	
Konijnen dwerg/ klein (1-2,5kg)	73x47x43	6	7	7-9 weken	15 – 21 °C	S1/3/6/9	V1/2/4/5/6	Plateau creëert oppervlakte vergroting
Konijnen middel/groot (2,5-5kg)	73x47x43	3	1	7-9 weken	15 – 21 °C	S1/3/6/9	V1/2/4/5/6	Niet lager dan 43cm hoogte i.v.m. rechtop staan
Cavia's	70x70x50	15	8	4-7 weken	18 – 21 °C	S1/3/6	V1/2/4/5/6	Naakte cavia's temperatuur 22 – 24 °C
Syrische hamster	60x37x20	15	8	4-7 weken	18 – 23 °C	S1/3/6	V1/2/4/5/6	Solitair dier 7 cm laag bodembedekking
Russische dwerghamster	60x37x20	30	20	4-7 weken	18 – 23 °C	S1/3/6	V1/2/4/5/6	Solitair dier 7 cm laag bodembedekking
Campbelli dwerghamster	60x37x20	30	20	4-7 weken	18 – 23 °C	S1/3/6	V1/2/4/5/6	Solitair dier 7 cm laag bodembedekking
Roborovski dwerghamster	60x37x20	20	10	4-7 weken	18 – 23 °C	S1/3/6	V1/2/4/5/6	5 cm laag bodembedekking
Chinees dwerghamster	60x37x20	10	10	4-7 weken	18 – 23 °C	S1/3/6	V1/2/4/5/6	Solitair dier 7 cm laag bodembedekking
Mongoolse gerbil	60x37x20	15	15	6-9 weken	20 – 24 °C	S1/3/6	V1/2/4/5/6/7	7 cm laag bodembedekking
Dikstaart gerbil	60x37x20	10	10	6-9 weken	22 – 30 °C	S1/3/6	V1/2/4/5/6/7	7 cm laag bodembedekking
Muizen algemeen	60x37x20	30	25	4-7 weken	18 – 25 °C	S1/3/6	V1/2/4/5/6	5 cm laag bodembedekking
Kleurmuis	60x37x20	30	25	4-7 weken	18 – 25 °C	S1/3/6	V1/2/4/5/6	
Afrikaanse dwergmuis	60x37x20	30	25	4-7 weken	18 – 25 °C	S1/3/6	V1/2/4/5/6	Nachtdieren

Sinai stekelmuis	60x37x20	30	25	4-7 weken	20 – 24 °C	S1/3/6	V1/2/4/5/6	
Zebragramuis	60x37x20	22	19	4-7 weken	18 – 25 °C	S1/3/6	V1/2/4/5/6	
Woelmuis	60x37x20	22	19	4-7 weken	18 – 22 °C	S1/3/6	V1/2/4/5/6	
Veeltepelmuis	60x37x20	18	17	4-7 weken	18 – 25 °C	S1/3/6	V1/2/4/5/6	
Springmuizen	60x37x20	30	25	4-7 weken	15 – 30 °C	S1/3/6/8	V1/2/4/5/6	Weinig water met zout
Sugarglider	100x100x100	2	2	-	18 – 23 °C	S1/3/5/6	V4/5/6/11	BML-voeding
Chinchilla	100x100x50	4	2	9-12 weken	17 – 25 °C	S1/3/5/6	V1/2/4/5/6	Bak bij chinchillazand, slaaphuisje en etages
Degoe	100x50x100	6	3	4-7 weken	< 32 °C	S1/3/5/6	V1/2/4	Obstakels voor klimmen Plateau creëert oppervlakte vergroting
Afrikaanse witbuikegel	100x50x30	1	1	6-9 weken	23 – 26 °C	S1/3/6	V2/5/6	Slecht diepte zien
Eekhoorns	50x60x60	1	1	-	< 25 °C	S1/3/6	V6/7/8/9/10	Geen pinda's Plateau creëert oppervlakte vergroting
Prairiehonden	8m2	2	2	-	> 13 °C	S1/6/8	V1/4/5/6/7/10	Groepsdieren Heuvel met zand
Fretten	100x50x50	2	2	9-12 weken	< 30 °C	S2/7	V9	Prooidieren als voeder

C.1.3. Bodembedekker

De volgende typen bodembedekker voor in een dierverblijf zijn te onderscheiden:

- S1 Houtvezel
- S2 Kattenbakvulling
- S3 Stro
- S4 Beukensnippers
- S5 Hennepvezel
- S6 Papier
- S7 Zand
- S8 Mat (stroef, droog en mag niet schuren)
- S9 Rooster. Deze moet vrij zijn van scherpe gedeelten plus voor een deel bestaan uit zacht materiaal.

C.2. Verzorging

C.2.1 Voeders

De volgende typen voeders voor zoogdieren zijn te onderscheiden:

- V1 Samengesteld korrelvoer
- V2 Gras/hooi
- V3 Luzerne
- V4 Takken
- V5 Wortelen/bieten
- V6 Groenten
- V7 Fruit
- V8 Zaden/noten
- V9 Honden- kattenbrokken
- V10 Insecten

C.2.2.2. Water

C.2.2.1. De drink- en badwaterbakken wordt dagelijks schoongemaakt en voorzien van vers water.

C.2.2.2. Drinkbakken zijn op voor het dier bereikbare hoogte geplaatst.

C.3. Onderbrengen van dieren

C.3.1. Diersoorten en ondersoorten worden apart gehouden.

C.3.2. Er wordt naar gestreefd dat aan elkaar gewend geraakte groepen of koppels bij elkaar gehuisvest worden.

C.3.3. Er vindt geen inmenging plaats van dieren afkomstig uit verschillende bronnen of verschillende nesten.

C.3.4. Indien er aanwijzingen zijn voor agressie of er een risico op kannibalisme bestaat, dan worden individuen apart geplaatst.

C.4. Leeftijd

In het algemeen geldt voor de minimumleeftijd van verhandelbare dieren dat de dieren voldoende zelfstandig én gespeend moeten zijn. Voor de volgende diersoorten is een minimale leeftijd waarop deze van de ouderdieren gescheiden mogen worden:

- Ratten en muizen 4 weken;
- Cavia's 4 weken
- Konijnen 6 weken
- Fretten 8-10 weken
- Hamsters 4 weken
- Gerbils 6 weken

C.5 Klaarmaken van een zending

C.5.1. Er wordt naar gestreefd om dieren zoveel mogelijk per paar, groep of nest jongen te leveren.

C.5.2. Dieren worden niet langer dan 24 uur voor transport kleiner gehuisvest.

C.5.3. Indien er konijnen gehouden en verkocht worden, dan wordt de afnemer van konijnen de voordelen medegedeeld van vaccineren tegen de ziekten Myxomatose, klassieke RHD virus en RHDV2.

C.5.4. Indien er konijnen en knaagdieren gehouden en verkocht worden, dan wordt de afnemer van konijnen de voordelen medegedeeld van preventieve behandelingen tegen ectoparasieten.

Bijlage D. Overige zoogdieren

D.1. Huisvesting

D.1.1. Voor wat betreft huisvesting wordt ten minste aandacht besteed aan:

- a) Temperatuur
- b) Luchtvochtigheid
- c) Ventilatie
- d) (Dag)licht beheersing
- e) Schuil/beschutting plekken indien dieren buiten verblijven
- f) Mogelijkheid dagelijks in een weide/ dagelijkse beweging

D.1.2. In tabel D.1 is een soortenlijst opgenomen voor de diercategorie overige zoogdieren met daarin opgenomen specifieke huisvesting- en verzorgingseisen per soort.

Tabel D.1: Overzicht van huisvestings- en verzorgingseisen zoogdieren overige

Diersoort	Huisvesting en verzorging				Opmerking
	Formaten binnenverblijf in m ²	Max. aantal dieren	Bodembedekking	Voeders	
Ezel	8 m ²	1	S _{1/3}	V _{1/2/5/6/8}	Vacht is niet waterdicht, er zijn daarom schuilmogelijkheden aanwezig indien dieren buiten gehuisvest worden.
Geit	8 m ²	5	S _{1/3}	V _{1/2/6}	Indien extreme kou, dan dieren binnen huisvesten.
Schaap	8 m ²	5	S _{1/3}	V _{1/2/6}	
Lama/alpaca	8 m ²	4	S _{1/3/6}	V _{1/2/6}	
Pony	8 m ²	1	S _{1/3/6}	V _{1/2/6}	(2xstokmaat) ^2
Paard	10 m ²	1	S _{1/3/6}	V _{1/2/5/6/8}	
Varken	4,5 m ²	2	S _{1/3/8}	Alles	Indien kannibalisme voorkomen moet worden, dan worden individuen apart geplaatst.
Wallaby	6 m ² 40m ² buiten	2	S _{1/3/8}	V _{1/5/6/8}	Er is een binnen verblijf aanwezig.
Zebra	10 m ²	1	S _{1/3}	V _{1/2/6}	

D.1.3. Bodembedekker

De volgende typen bodembedekker voor in een dierverblijf zijn te onderscheiden:

- S₁ Houtvezel
- S₂ Kattenbakvulling
- S₃ Stro
- S₄ Zaagsel
- S₅ Beukensnippers
- S₆ Hennepvezel
- S₇ Papier
- S₈ Zand

D.2 Verzorging

D.2.1. Voeders

De volgende typen voeders voor zoogdieren zijn te onderscheiden:

- V1** Samengesteld korrelvoer
- V2** Gras/hooi
- V3** Luzerne
- V4** Takken
- V5** Wortelen/bieten
- V6** Groenten
- V7** Blikvoer voor honden en katten
- V8** Fruit

D.2.2. Water

D.2.2.1 De drink- en badwaterbakken worden dagelijks schoongemaakt en voorzien van vers water.

D.2.2.2 Drinkbakken zijn op voor het dier bereikbare hoogte plaatsen.

D.3. Leeftijd

Dieren zijn op het moment van aflevering voldoende gespeend en zelfstandig.

D.4. Klaarmaken van een zending

D.4.1. Er wordt naar gestreefd om dieren zoveel mogelijk per paar, groep of nest jongen te leveren.

D.4.2. Indien veilig en rustig transport dit vereist, dan worden dieren tot een week voor transport kleiner gehuisvest.

Bijlage E. Vogels

E.1 Huisvesting

E.1.1 Voor wat betreft huisvesting moet ten minste aandacht worden besteed aan:

- Temperatuur;
- Luchtvochtigheid;
- Ventilatie;
- (dag)licht beheersing;
- Eventueel benodigde schuilmogelijkheid.

Dit blijkt uit een document en/of bundeling van LICG-bijsluiters waarin de huisvestingseisen voor iedere soort die gehouden wordt, staan beschreven.

E.1.2. In tabel E.1 is een soortenlijst opgenomen voor de diercategorie overige zoogdieren met daarin opgenomen soort specifieke huisvesting- en verzorgingseisen.

OPMERKING Indien vogel buitengehouden wordt moet er tenminste een binnenruimte zijn die beschermd is tegen regen, vorst en tocht.

Tabel E.1: Overzicht van huisvestings- en verzorgingseisen vogels

Diersoort (diercategorieen/orde)		Huisvesting en verzorging					Opmerking
		Hokmaten lxbxh in cm	Max. aantal dieren	Temperatuur	Bodem- bedekking	Voeders	
Watervogels zoals eenden, ganzen en zwanen	Zwanen	5 m2 land 25 m2 water 80 cm diep	10	-	S8	V3	Indien samen huisvesten het grootste verblijf nemen
	Ganzen	100 m2 land 4 m2 water 80 cm diep	25	-	S8	V3	
	Eenden	10 m2 land 4 m2 water 35 diep	40	-	S8	V3	
Hoenderachtigen	Fazanten	200x100x100	14	>5 °C	S1/3/8	V3/9/10	Kunnen goed met andere vogelsoorten
	Kwartels	100x100x50	25		S1/3/8	V3	
Roofvogels en gieren		*	*	>5 °C	S1/3/8	V7/8/11	
Ijvogels, bijeneters, scharrelaars		400x150x150	10	>15 °C	S2/5	V6/11	Komen weinig voor
Kraanvogels		500x200 25% afdak	10	> -10 °C	S1/3	V3/4	Komen weinig voor
Rallen		500x200 25% afdak	10	> 5 °C	S1/3	V3/11	
Toerako's		200x100x200	6		S2/5	V9/11	
Pelikanen, lepelaars, ibissen	Pelikanen	25m2 land 2m2 water 60 d	6	> 5 °C	S1/3/8	V6	
	Lepelaars, ibissen	10m2 land 25% afdak	15	> 5 °C	S1/3/8	V2/3/6/11	
Steltvogels		15 m2	10	> 0 °C	S8	V3	
Duiven	Groot	75x75x95	14	<30 °C	S5/7/8	V3/9/10	
	Klein	75x75x95	12	<30 °C	S5/7/8	V3/9/10	
Uilen		*	*	>0 °C	S1/3/8	V7/8/11	
Valken en caracara 's		*	*	>5 °C	S1/3/8	V7/8/11	
Papegaaiachtige	Algemeen	75x75x95	2	5 – 30 °C	S5/7	V1/4/9/10	Nachthok buiten
	Parkieten	75x75x95	20	5 – 30 °C	S5/7	V1/4/9/10	

	Agapornissen	75x75x95	20	5 – 30 °C	S5/7	V1/4/9/10	
	Ara's	75x75x95	2	10 – 30 °C	S5/7	V1/4/9/10	Verrijking vereist
	Kaketoes	75x75x95	2	10 – 30 °C	S5/7	V1/4/9/10	Verrijking vereist
	Lori's	75x75x95	2	10 – 30 °C	S5/7	V1/4/9/10	
	Grijze roodstaart	75x75x95	2	10 – 30 °C	S5/7	V1/4/9/10	Verrijking vereist
Zangvogels (Kanaries, prachtvinken)	Prachtvinken	75x75x95	25	20– 25 °C	S5/7/8	V1/4/10/11	Nachthok buiten
	Kanaries	75x75x95	20	20– 25 °C			Kanaries bij voorkeur binnen

* Indien er een gids van goede praktijken beschikbaar is, dan moet er voor de betreffende soorten voldaan worden aan de daarin beschreven richtlijnen met betrekking tot huisvesting.

E.1.2 Inrichting dierverblijven

Alle vogels in het verblijf (m.u.v. loopvogels) moeten tegelijk op een stok kunnen zitten.

E.1.3 Bodembedekker

De volgende typen bodembedekker voor in een dierverblijf zijn te onderscheiden:

- S1 Houtvezel
- S2 Kattenbakvulling
- S3 Stro
- S4 Zaagsel
- S5 Beukensnippers
- S6 Hennepvezel
- S7 Papier
- S8 Zand

E.1.4. Onderbrengen van dieren

- a) Volwassen vogels en jonge vogels scheiden. Het verenkleed van jonge vogels is nog niet op kleur (meestal jonger dan 1 jaar).
- b) Per ondersoort apart huisvesten.
- c) In het broedseizoen paren apart zetten.
- d) In het broedseizoen geslachten apart houden.
- e) Sommige insecteneters apart in kleine verblijven plaatsen.

E.2. Verzorging

E.2.1. Voeders

E.2.1.1. De volgende typen voeders voor vogels zijn te onderscheiden:

- V1 Gemengde zaden geschikt voor de soort
- V2 IJzerarm Universeelvoer max. 60 ppm ijzer
- V3 Korrelvoer of meel geschikt voor de soort
- V4 Pelletvoer geschikt voor de soort
- V5 Nectar
- V6 Vis
- V7 Diepvrieskuikens
- V8 Overige prooidieren voor roofvogels
- V9 Fruit
- V10 Groenten
- V11 Levend voer of insecten (meelwormen, buffalowormen, pinky's enz.)
- V12 Losse zaden extra
- V13 Kippenvlees
- V14 Blikvoer

E.2.1.2. Overgebleven voer moet dagelijks verwijderd worden.

E.2.1.3. Bij 'natte' voeding moet de voergelegenheid dagelijks gereinigd worden.

E2.1.4. Voor papegaaien wordt er voedselverrijking toegepast.

OPMERKING 1 Voedseldieren worden voorzien van carmix of een gelijksoortig vitamine- en mineralenconcentraat.

OPMERKING 2 Aan het voeder voor fruiteters worden voedingssupplementen toegevoegd.

OPMERKING 3 Fruit algemeen: om darmstoornissen te voorkomen wordt er geen suikerrijp of overrijp fruit gegeven.

OPMERKING 4 Er wordt alleen bij hoge nood blikvoer als vervanger voor vlees en vis gegeven. Dit met als reden dat vlees en vis kwalitatief beter zijn en vogels minder vervuild raken.

E.2.2 Water

E.2.2.1 De drink- en badschotels moeten dagelijks schoon gemaakt worden en voorzien worden van vers water.

E.3. Leeftijd

Jonge vogels die ten verkoop worden aangeboden moeten:

- a) Minimaal glad en volledig bevederd zijn en
- b) In staat zijn zelfstandig te eten.

OPMERKING Voor bepaalde papegaaï soorten moeten wettelijk verplichte scheidingsleeftijden gehanteerd worden. Deze staan beschreven in bijlage I van het Besluit houders van dieren.

E.4. Klaarmaken van een zending

Vogels worden maximaal 24 uur voor verzending verzameld.

Bijlage F. Onderbouwing per norm

Onderbouwing per norm		
1.1.	1.1.1.	Wetgeving: Handelsregisterwet 2007
	1.1.2.	Wetgeving: Belastingwet BES
	1.1.3.	Wetgeving: Artikel 3.8. Besluit houders van dieren
	1.1.4.	Wetgeving: Wet Dieren, Besluit houders van dieren, Transportverordening (EG) nr. 1/2005, etc.
1.2.		Wetgeving: Omgevingswet
1.3.		Wetgeving: CITES-verordening
1.4.		Wetgeving: Arbeidsomstandighedenwet
1.5.		Bovenwettelijke norm
1.6.		
2.1.	2.1.1.	Wetgeving: Artikel 3.11. Besluit houders van dieren
	2.1.2.	Bovenwettelijke norm
2.2.	2.2.1.	Wetgeving: Artikel 3.11. Besluit houders van dieren
	2.2.2.	
2.3.		Bovenwettelijke norm
2.4.		
2.5.		
3.1.		Wetgeving: Burgerlijk Wetboek Boek 6
3.2.		
3.3.	3.3.1.	Bovenwettelijke norm
	3.3.2.	Wetgeving: Artikel 3.10. Besluit houders van dieren
	3.3.3.	Bovenwettelijke norm
	3.3.4.	
	3.3.5.	
	3.3.6.	
3.4.		Bovenwettelijke norm
4.1.		
4.2.		
4.3.		
4.4.		
4.5.		
5.1.	5.1.1.	Wetgeving: Artikel 3.12. Besluit houders van dieren
	5.1.2.	Bovenwettelijke norm
	5.1.3.	Wetgeving: Artikel 3.12. Besluit houders van dieren
	5.1.4.	Bovenwettelijke norm
	5.1.5.	
	5.1.6.	
	5.1.7.	
5.2.		Combinatie wetgeving (artikel 3.12. Besluit houders van dieren) én bovenwettelijk
5.3.		Combinatie wetgeving (artikel 1.7. Besluit houders van dieren) én bovenwettelijk
6.1.		Combinatie wetgeving (artikel 1.7. Besluit houders van dieren) én bovenwettelijk
6.2.		Wetgeving: Artikel 1.7. Besluit houders van dieren

7.1		Bovenwettelijke norm
7.2.	7.2.1.	Wetgeving: Artikel 3.14. Besluit houders van dieren
	7.2.2.	Bovenwettelijke norm
7.3.		Bovenwettelijke norm
7.4		Wetgeving: Artikel 3.14. Besluit houders van dieren
7.5		Wetgeving: Artikel 3.13. Besluit houders van dieren
7.6.		Combinatie wetgeving (artikel 3.14. Besluit houders van dieren) én bovenwettelijk
7.7.		Bovenwettelijke norm
8.1.	8.1.1.	Combinatie wetgeving (artikel 3.12. Besluit houders van dieren) én bovenwettelijk
	8.1.2.	Bovenwettelijke norm
8.2.		Bovenwettelijke norm
9.1.		Bovenwettelijke norm
9.2.		
9.3.		
9.4.		
9.5.		
9.6.		
9.7.		
10		
11.1.		Wetgeving: Transportverordening (EG) 1/2005
11.2.		Bovenwettelijke norm
12.1.		
12.2.		
A		
B		
C		
D		
E		

Bijlage G. Inspectie per norm

Inspectiewijze per norm		
1.1.	1.1.1.	Documentinspectie: KvK-nummer
	1.1.2.	Documentinspectie: btw-nummer
	1.1.3.	Documentinspectie: ubn-nummer
	1.1.4.	Visuele inspectie
1.2.		Documentinspectie: omgevingsvergunning
1.3.		Documentinspectie: CITES - papieren
1.4.		Documentinspectie: RI&E
1.5.	1.5.1.	Documentinspectie: protocol 'beheer van protocollen'
	1.5.2.	
	1.5.3.	
	1.5.4.	
	1.5.5.	
1.6.	1.5.1.	Documentinspectie: protocol 'beheer van registraties'
	1.5.2.	
	1.5.3.	
	1.5.4.	
	1.5.5.	
	1.5.6.	
2.1.	2.1.1.	Documentinspectie: bewijs van vakbekwaamheid & inspectie door interviews
	2.1.2.	
2.2.	2.2.1.	Documentinspectie: diploma's en certificaten kwalificaties
	2.2.2.	
2.3.	2.3.1.	Documentinspectie: organigram
	2.3.2.	
	2.3.3.	
2.4.	2.4.1.	Documentinspectie: personeelshandboek
	2.4.2.	
	2.4.3.	
2.5.		Documentinspectie: bewijs van deelname bijscholingsactiviteiten
3.1.		Documentinspectie: leveringsvoorwaarden
3.2.		Documentinspectie: algemene voorwaarden
3.3.	3.3.1.	Documentinspectie: registraties 'dier'
	3.3.2.	
	3.3.3.	
	3.3.4.	
	3.3.5.	
	3.3.6.	
3.4.		Documentinspectie: registratie giftige dieren
4.1.	4.1.1.	Documentinspectie: protocol 'ontvangst van een zending'
	4.1.2.	
	4.1.3.	
	4.1.4.	
4.2.	4.2.1.	Documentinspectie: registratie geconstateerde afwijkingen

	4.2.2.	
	4.2.3.	
	4.2.4.	
	4.2.5.	
	4.2.6.	
	4.2.7.	
4.3.		Visuele inspectie
4.4.		Visuele inspectie
4.5.	4.5.1.	Visuele inspectie
	4.5.2.	
5.1.	5.1.1.	Visuele inspectie
	5.1.2.	
	5.1.3.	
	5.1.4.	
	5.1.5.	
	5.1.6.	
	5.1.7.	
5.2.		Visuele inspectie (zie bijlagen)
5.3.	5.3.1.	Documentinspectie: protocol 'reiniging en ontsmetting'
	5.3.2.	Visuele inspectie (zie bijlagen)
	5.3.3.	Documentinspectie: protocol 'plagdieren'
6.1.	6.1.1.	Documentinspectie: protocol 'voeren'
	6.1.2.	
	6.1.3.	
	6.1.4.	
6.2.		Visuele inspectie
7.1.		Visuele inspectie (zie bijlagen)
7.2.	7.2.1.	Documentinspectie: protocol 'controle van diergezondheid'
	7.2.2.	Documentinspectie: registratie 'geconstateerde afwijkingen'
7.3.		Documentinspectie: protocol 'dode dieren'
7.4.		Visuele inspectie
7.5.	7.5.1.	Visuele inspectie
	7.5.2.	
	7.5.3.	Documentinspectie: registratie 'quarantaine-/isolatieplaatsing'
7.6.	7.6.1.	Documentinspectie: registratie 'dierenartsbezoek'
	7.6.2.	
7.7.	7.7.1.	Documentinspectie: protocol 'calamiteiten'
	7.7.2.	
	7.7.3.	
	7.7.4.	
8.1.	8.1.1.	Visuele inspectie (zie bijlagen)
	8.1.2.	
8.2.		Documentinspectie: schriftelijke vaststelling inzichtverkieping ingekochte dieren
9.1.		Visuele inspectie
9.2.		Visuele inspectie
9.3.	9.3.1.	Digitale inspectie
	9.3.2.	Visuele inspectie
9.4.		Visuele inspectie (zie bijlagen)

9.5.	9.5.1.	Visuele inspectie
	9.5.2.	Visuele inspectie (zie bijlagen)
9.6.		Documentinspectie: registratie 'uitgaande dieren'
9.7.	9.7.1.	Documentinspectie: protocol 'ontvangst van een zending' (zie norm 4.1.)
	9.7.2.	Documentinspectie: registratie 'retouren'
10.		Documentinspectie: Ethische visie
11.1.		Visuele inspectie
11.2.		
12.1.		Documentinspectie: protocol 'klachten'
12.2.		Documentinspectie: registratie 'klachten'
A		Visuele inspectie
B		
C		
D		
E		

Bijlage H. Documenten

Ter voorbereiding op de inspectie loop je onderstaande documenten na. Voor een aantal documenten zijn modellen opgesteld die de ondernemer zelf dient aan te vullen.

* Deze modellen zijn terug te vinden in **het document 'Modeldocumenten en -protocollen'**.

1. Algemeen

- I. Uittreksel KvK
- II. Btw-nummer
- III. Ubn-nummer
- IV. Omgevingsvergunning
- V. CITES papieren*
- VI. RI&E
- VII. Protocol 'beheer van protocollen'
- VIII. Protocol 'beheer van registraties'

2. Beheerder en medewerkers

- I. Bewijs van vakbekwaamheid
- II. Diploma's en certificaten kwalificaties
- III. Organigram
- IV. Personeelshandboek
- V. Bewijs van deelname bijscholingsactiviteit

3. Administratie en registratie

- I. Leveringsvoorwaarden
- II. Algemene voorwaarden
- III. Soorten- en herkomstregistratie
- IV. Registratie giftige dieren

4. Ontvangst van een zending

- I. Protocol 'ontvangst van een zending'
- II. Registratie geconstateerde afwijkingen

5. Huisvesting

- I. Protocol 'reiniging en ontsmetting'
- II. Plaagdierenprotocol

6. Verzorging

- I. Voerprotocol

7. Gezondheid

- I. Protocol 'controle van diergezondheid'
- II. Registratie geconstateerde afwijkingen
- III. Protocol 'dode dieren'
- IV. Registratie quarantaine-/isolatieplaatsing
- V. Registratie dierenartsbezoek
- VI. Calamiteitenprotocol

8. Herkomst dieren

- I. Criteria fokker/kweker

9. Verkoop

- I. Registratie uitgaande dieren
- II. Registratie retouren

10. Ethische visie

- I. Ethische visie

11. Transport

-

12. Klachten

- I. Klachtenprotocol
- II. Klachtenregistratie

Bijlage I. Dierziekten

Vanuit het oogpunt van dierenwelzijn en volksgezondheid dient de gezelschapdierensector er zorg voor te dragen dat verspreiding van (besmettelijke) ziekten waar mogelijk wordt tegengegaan. Ook de groothandel heeft hierin een rol te vervullen. Hier worden in de regel namelijk dieren afkomstig van verschillende bronnen samengebracht en dit vraagt om zorgvuldig en bewust handelen.

Tabel I.1: Bekende dierziekten 'Konijnen en Knaagdieren'

BEKENDE DIERZIEKTEN								
Diercategorie/-soort	Ziekte	Ziekte-verwekker	Overdracht via:	Symptomen	Preventieve maatregelen	Curatieve maatregelen (in overleg met dierenarts)	Aangifte-plichtige dierziekte ?	Zoönose?
Konijnen	Syfilis	Bacterie	Seksueel contact <i>Let op jonge konijnen kunnen dit bij geboorte krijgen, relatief vaak bij jonge konijnen</i>	Roodheid en zwelling slijmvlies, geslachtsorganen en anus, blaasjes kostjes, wondjes, ontstoken ogen, mond <i>Let op verspreiding van de ziekte door zogenaamde dragers</i>	Geen konijnen bij elkaar huisvesten vanuit verschillende bronnen	1) isoleren 2) dierenarts inschakelen 2) tenminste 4 weken antibiotica (alle konijnen in hok)	Nee	Nee
	Myxomatose	(pokken)-virus	Direct contact of steek van insect of vlo	Ontstoken ogen, neus, gezwollen oren, ogen en mond, pijn, koorts <i>Let op lijkt op syfilis</i>	Vaccinatie vanaf 4 of 5 weken (afhankelijk van vaccinkeuze)	1) isoleren 2) dierenarts inschakelen 3) Goed verzorgen en secundaire infecties bestrijden	Nee	Nee
	RHD/VHS	Virus (2 varianten)	Direct contact, besmet materiaal insecten-beet	Symptoomloos dood, interne bloedingen, (wordt uitgescheiden via urine en ontlasting), geelzucht, koorts, benauwdheid en zenuwverschijnselen	Vaccinatie	1) isoleren 2) dierenarts inschakelen	Nee	Nee
	Coccidiose	Parasiet	Eten besmette keutels	Diarree	Geen dieren afkomstig van verschillende bronnen samen huisvesten, geleidelijke voedingsveranderingen, optimaliseren hygiëne en desinfectie en preventief behandelen	1) isoleren 2) dierenarts inschakelen 3) therapie inzetten	Nee	Nee
Konijnen en cavia's	Schimmel en parasieten	Schimmel en parasieten	Direct contact of via de omgeving	Ronde kale plekken, jeuk, gewichtsverlies, haaruitval	Geen dieren afkomstig van verschillende bronnen samen huisvesten, goede gezondheidsmonitoring, optimaliseren hygiëne en desinfectie	1) isoleren 2) bestrijding door juiste therapie (niet alleen dieren (lokaal en/of systemisch) behandelen maar ook omgeving meenemen)	Nee	Sommige schimmel soorten wel
Cavia	<i>Chlamydia caviae</i>	Bacterie	Direct contact, via aerosolen of trans-placentair	Ontstoken ogen, longontsteking en abortus	Geen dieren afkomstig van verschillende bronnen samen huisvesten, goede gezondheidsmonitoring, optimaliseren (eigen) hygiëne en desinfectie. Eventueel testen.	1) isoleren 2) dierenarts inschakelen 3) behandeling instellen	Nee	Ja
Muis/rat	Mycoplasma	Bacterie	-	Luchtwegproblemen	Niet op de tocht zetten, eerst in quarantaine,	1) dierenarts inschakelen	Nee	Nee

					optimaliseren hygiëne en desinfectie. Eventueel screening.	2) antibiotica 3) slijm verdunner en/of neusspray		
	Hantavirus	Virus	Via urine, ontlasting of speeksel.	Knaagdieren zijn dragers, worden niet ziek.	Contact vermijden met besmette dieren, voorkomen van ongedierte om overdraging naar gehouden dieren te voorkomen, goede ventilatie verblijven, natte reiniging oppervlakten, dode muizen of ratten verplaatsen met handschoenen.	1) isoleren 2) dierenarts inschakelen	Nee	Ja
	Ziekte van Weil, leptospirose	Bacterie	Contact met besmet urine, contact met dode ratten of muizen, contact met besmette ondergrond en water.	Muizen en ratten worden zelf niet ziek, mensen kunnen ernstig ziek worden.	Wonden goed afdekken tijdens contact met (het verblijf van) ratten of muizen. Direct na het contact goed handen wassen.	1) isoleren 2) dierenarts inschakelen	Nee	Ja
Hamsters	<i>Lawsonia intracellularis</i> (natstaart)	Bacterie	Direct of indirect contact met besmette ontlasting.	Erg ziek, sloom, eet en drinkt niet, diarree, hele staart nat, stinkend <i>Let op jonge hamsters zijn zeer gevoelig</i>	Geen dieren afkomstig van verschillende bronnen samen huisvesten, eerst in quarantaine	1) isoleren 2) dierenarts inschakelen 3) antibiotica	Nee	Ja
Alle (kleine) zoogdieren, vooral carnivoren.	Rabiës (hondsdolheid)	Virus	Contact met speeksel van besmet dier.	Agressie, plotseling veranderend gedrag, spierkrampen en kwijlen.	Niet in contact komen met een (mogelijk) besmet dier. In Nederland komt Rabiës alleen bij vleermuizen voor. Vanuit het buitenland kunnen andere diersoorten wel besmet zijn.	1) isoleren 2) dierenarts en NVWA inschakelen	Ja	Ja
Alle (kleine) zoogdieren	Tuberculose (<i>Mycobacterium tuberculosis complex</i>)	Bacterie	Inademen bacterie	Luchtwegproblemen, benauwdheid, afvallen, verminderde eetlust, diarree, en diverse andere, vaak vage en aspecifieke ziekteverschijnselen. Diagnose wordt vaak postmortaal gesteld	Hygiënisch werken, handen desinfecteren	1) isoleren 2) dierenarts en NVWA inschakelen	Ja	Ja
	Ringworm (Dermatopphytose)	Schimmel	Huidcontact	Rode, groeiende ringvormige plekken op de huid, plekken rood begrensd met kans op schilfers en kleine pukkels.	Hygiënisch werken, altijd handen desinfecteren na contact met knaagdieren.	1) isoleren 2) dierenarts inschakelen 3) omgeving behandelen	Nee	Ja, sommige soorten
	<i>Salmonella</i>	Bacterie	Contact met besmette uitwerpselen, contact met besmette dieren.	Heftige diarree met bloedafgifte, koorts. Veel dieren enkel drager en vertonen geen symptomen.	Hygiënisch werken, goed handen wassen na het werken met dieren en eventueel handschoenen dragen tijdens het hanteren van dieren.	1) isoleren 2) dierenarts inschakelen 3) behandeling instellen	Nee	Ja

Tabel 1.2: Bekende dierziekten 'Vogels'

BEKENDE DIERZIEKTEN								
Diercategorie/-soort	Ziekte	Ziekte-verwekker	Overdracht via:	Symptomen	Preventieve maatregelen	Curatieve maatregelen (in overleg met dierenarts)	Aangifte-plichtige dierziekte ?	Zoönose?
Vogels	Papegaaien-ziekte (psittacose), <i>Chlamydia psittaci</i> <i>Let op komt niet alleen bij papegaai soorten voor</i>	Bacterie	Mest of andere secreta/excreta (bv sputum)	Oog- en neusuitvloeiing, benauwdheid, bolzitten, diarree <i>Let op verspreiding van de ziekte door zogenaamde dragers</i>	Een binnengekomen zending testen op de ziekten alvorens vogels afkomstig uit verschillende bronnen worden gehuisvest	1) isoleren 2) dierenarts en NVWA inschakelen 3) behandeling instellen	Ja	Ja
	Polyomavirus (BFD, french moult of kruipersziekte)	Virus	Via urine, ontlasting en veerstof <i>Let op voornamelijk bij jonge vogels</i>	Braken, diarree, geen eetlust, onderhuidse bloedingen, dikke buik met vocht, verlamingsverschijnselen, dronkenmansgang, tremors Symptoom loosdood Grasparkieten ook chronisch met slag-, broek- en staartpenen aangetast en niet kunnen vliegen <i>Let op verspreiding van de ziekte door zogenaamde dragers</i>	Een binnengekomen zending testen op de ziekten alvorens vogels afkomstig uit verschillende bronnen worden gehuisvest	1) isoleren 2) dierenarts inschakelen	Nee	Nee
	Vogelgriep (hoogpathogene aviariaire influenzavirussen)	Virus	Direct of indirect contact	Algehele sloomheid, dieren maken geen geluid meer, minder eten en drinken, verminderde leg, luchtwegklachten, diarree, oogontsteking, zenuwverschijnselen, plotselinge sterfte.	Hygiënisch werken, niet in contact komen met dode wilde vogels.	1) NVWA inschakelen	Ja	Ja
	Rode vogelmijt (bloedluis, bloedmijt)	Parasiet (mijt)	Direct of indirect contact.	Onrust in nachtverblijf, 's nachts niet willen zitten, ruw en verwilderd verendek, vermagerde vogels, fletse kleur van kam en/of lel, uitblijven leg, sterfte.	Grondig reinigen hok met extra aandacht voor kieren. Strak schoonmaakschema aanhouden.	1) verblijf schoonmaken 2) behandeling instellen	Nee	Ja
	Mijten (schachtmijt, vedermijt, schurft)	Parasiet (mijt)	Direct of indirect contact	Jeuk, slechte veerconditie, schilfers en vervorming aan poten/snavel.	Goede hygiëne handhaven, eventueel preventief behandelen.	1) isoleren 2) dierenarts inschakelen 3) behandeling starten	Nee	Ja
	Coccidiose	Parasiet	Voedselvergiftiging, via geïnfecteerde uitwerpselen, aangetaste huid.	(Bloederige) Diarree, minder eten, slechte vertering voedsel, ineengedoken houding, veel drinken, langzame groei.	Goede hygiëne handhaven, goed te reinigen verblijf, vermijdt overbezetting, verzorg goed klimaat.	1) verblijf schoonmaken 2) behandeling instellen	Nee	Nee
	Atoxoplasmose	Parasiet	Contact besmette mest.	Oöcysten in ontlasting, vergrote lever jonge dieren, bolzitten, diarree, sterfte.	Goede hygiëne handhaven.	1) verblijf schoonmaken 2) behandeling instellen	Nee	Nee
	Cochlosoma	Flagellaten		Overgeven of neiging tot overgeven, kropverstopping, asymptomatisch verloop besmetting.	Goede hygiëne handhaven, eventueel preventief behandelen.	1) dierenarts inschakelen 2) behandeling instellen	Nee	?
	Schurft	Parasiet (mijt)	Direct of indirect contact.	Wrachtige woekeringen rond snavel, poten en cloaca, jeuk, prikken in de veren, roodbruinachtig randje op de snavel.	Goede hygiëne handhaven.	1) dierenarts inschakelen 2) behandeling instellen	Nee	Ja

	Giardia	Flagellaten	Besmetting via ontlasting.	Stinkende ontlasting, slijmerige diarree, vermagering, vermindering eetlust, sloom. Veel besmettingen verlopen asymptomatisch.	Hygiënisch werken, grondig schoonmaken	1) verblijf schoonmaken 2) behandeling instellen	Nee	Ja
	Spironucleus (hexamita)	Parasiet	Geïnficeerd voedsel, drinkwater en uitwerpselen.	Waterige (gele) diarree, gewichtsverlies, droge veren, tegendraadsheid, sterfte.	Hygiënisch werken.	1) verblijf schoonmaken 2) dierenarts inschakelen 3) behandeling instellen	Nee	?
	Pokken	Virus	Via openingen in de huid of slijmvliezen, insectensteken.	Bulten op onbevederde huid, pokken op slijmvlies van tong en keel: problemen met ademhaling en eten, longontsteking ('happen' naar lucht), bolzitten, sterke afname eetlust, tumoren, sterfte.	Hygiënisch werken, eventueel inenten.	1) isoleren 2) dierenarts inschakelen 3) bijkomende besmettingen voorkomen.	Nee	Nee
	Salmonella	Bacterie	Direct en indirect contact	Hinkelen, vreemde vliegmotoriek, verminderde eetlust, gewichtsverlies, diarree, veel drinken.	Goede hygiëne waarborgen, goede weerstand dieren, vaccinatie (pluimvee en duiven).	1) isolatie 2) Dierenarts (en NVWA) inschakelen 3) behandeling instellen.	Soms	Ja
	E. Coli	Bacterie		Waterdunne, slijmerige diarree, massasterfte, jonge dieren worden 'nat', veel drinken, kreupelheid, verlies eetlust, groen gekleurde mest.	Goede hygiëne waarborgen, drinkwatersystemen regelmatig reinigen, weerstand dieren hooghouden.	1) isolatie 2) dierenarts inschakelen 3) behandeling instellen	Nee	Ja
	Aspergillose	Schimmel	Verspreiding via oppervlak of lucht.	Zeer snel ziek worden, sterk verminderde eetlust, moeite met ademen, veel drinken, groengekleurde ontlasting, plotselinge sterfte.	Goede hygiëne handhaven, goede weerstand dieren waarborgen.	1) dierenarts inschakelen 2) behandeling instellen	Nee	Nee
	Wormen	Parasiet	Inname van geïnficeerd voedsel, contact met besmette uitwerpselen, eten van insecten.	Diarree, wormen in uitwerpselen, gewichtsverlies, verslechterde conditie ongezonde en zwakke uitstraling.	Goede hygiëne handhaven, eventueel preventief behandelen.	1) behandeling starten.	Nee	Ja
Kromsnavel, kleine zangvogels	Snavel- en veerrotziekte (circovirus), PBF	Virus	Inademen besmet veerstof	Sloom, verminderde eetlust, bolzitten, braken, diarree en ademhalingsproblemen Uitvallen of afwezig blijven van pennen, bloedpennen, veren met afwijkende vorm <i>Let op verspreiding van de ziekte door zogenaamde dragers</i>	Een binnengekomen zending testen op de ziekten alvorens vogels afkomstig uit verschillende bronnen worden gehuisvest	1) isolatie 2) dierenarts inschakelen	Nee	Nee
	Megabacterie, <i>Macrorhabdus ornithogaster</i>	Schimmel	Direct of indirect contact (ontlasting)	Ontsteking kliermaag, vergrote kliermaag, benauwdheid, vermageren, diarree	Weerstand optimaliseren, evt preventief behandelen met appelazijn door het drinkwater	1) isolatie 2) dierenarts inschakelen 3) behandeling instellen	Nee	Nee
	Knemodikoptes	Parasiet (mijt)	?	Te lange snavel en/of nagels, vervorming snavel.	Goede hygiëne	1) isolatie 2) dierenarts inschakelen 3) behandeling instellen	Nee	Nee?
	Luchtpijpmijt	Parasiet (mijt)	Contact met besmette uitwerpselen	Piepende ademhaling, hoesten, niezen, hoofd schudden, 'snakkende' ademhaling, hijgen, vochtafscheiding uit neus, stop zang, verminderde conditie, bol zitten.	Goede hygiëne	1) dierenarts inschakelen 2) behandeling instellen	Nee	Nee?
Grotere papegaaien	Aviaire ganglioneuritis	Virus	Direct contact met andere	Verlies eetlust, gewichtsafname, onverteerd voedsel in ontlasting,	Hygiënisch werken, dieren preventief controleren/testen	1) isolatie 2) dierenarts inschakelen	Nee	Nee

	(KDS); bornavirus		vogels (mogelijk via wonden); vertikale overdracht van ouder op jong is mogelijk	braken, verlamming, blindheid, coördinatioestoornis, symptoomloos dood.				
Duiven	Trichomonas	Parasiet	Via geïnficeerd drinkwater of geïnficeerd ouderdier.	Verminderde eetlust, gewichtsverlies, verwaarloosde uitstraling, plotselinge dood.	Goede hygiëne, dagelijkst voer- en waterbakken legen, schoonmaken en drogen.	1) isolatie 2) dierenarts inschakelen 3) behandeling instellen	Nee	Nee?
	Paramyxovirus	Virus	Direct of indirect contact	Veel drinken, waterige ontlasting, trillen, verlammingen, gedraaide nek.	Goede hygiëne, vaccinatie.	1) isolatie 2) dierenarts en NVWA inschakelen 3) behandeling instellen	Ja	?
Pluimvee	Marek	Virus	Direct of indirect contact.	Tumorfomming in diverse organen, aantasting iris, aantasting zenuwen, plotselinge hoge uitval, bewegingsstoornissen.	Hygiëne, vaccinatie.	1) isolatie 2) dierenarts inschakelen 3) behandeling instellen	Nee	Nee?
	Coryza (acute snot)	Bacterie	Via oog- en neusslijmvlies, direct contact, drinkwater, lucht.	Dikke kop, zwelling van neusbijholte, zwelling huid onder oog, gezwollen lellen, overvulde neusbijholte, een- of tweezijdige dichte ogen met gezwollen oogleden, etterige uitvloeiing, moeite met ademhalen, 'rochelende' geluiden, verminderde eetlust, verminderde wateropname, vermagering, diarree, verminderde leg, uitval.	Hygiëne, eventueel vaccinatie.	1) isolatie 2) dierenarts inschakelen 3) behandeling instellen	Meestal niet (tenzij overschrij- ding normen meldingsp- licht)	Nee?
	Mycoplasma	Bacterie	Direct of indirect contact.	Proesten en ratels uit luchtpijp, neusuitvloeiing, oogontsteking, luchtzakontsteking, verminderde opname voedingsstoffen, verlaging broeduitkomsten.	Hygiënisch werken, direct en indirect contact besmette dieren vermijden, wilde vogels uit verblijf weren.	1) isolatie 2) dierenarts inschakelen 3) behandeling instellen	Ja (bij kip en kalkoen)	Nee
	Favus (poederkam)	Schimmel	Direct of indirect contact.	Witte schilferige plekken op de lellen en kam en poten van kippen, uitval veren, beschadiging vleugels.	Hygiënisch werken, verblijf en voer drooghouden.	1) dierenarts inschakelen 2) behandeling instellen	Nee	Ja (bij hoge uitzonderi- ng)

Tabel 1.3: Bekende dierziekten 'Amfibieën'

BEKENDE DIERZIEKTEN								
Diercategorie/- soort	Ziekte	Ziekte- verwekker	Overdracht via:	Symptomen	Preventieve maatregelen	Curatieve maatregelen (in overleg met dierenarts)	Aangifte- plichtige dierziekte ?	Zoönose?
Amfibieën	Chytridiomycose (<i>Batrachochytrium salamandrivora</i>)	Schimmel	Direct contact of contact met water dat gebruikt is in verblijven van besmette dieren.	Loslaten van de huid, plotselinge sterfte, anorexia, sloomheid, gedragsverandering, abnormale houdingen (niet corrigeren foute lichaamshouding), pupilverwijding, huidverkleuring, huidverdickning, huidwondjes.	Dieren testen op aanwezigheid schimmel, nieuwe dieren in quarantaine plaatsen voordat ze bij andere dieren geplaatst worden, hygiënisch werken, stress voorkomen.	1) Isolatie 2) dierenarts inschakelen 3) behandeling met middel tegen schimmelinfectie	Ja	Nee

Tabel 1.4: Bekende dierziekten 'Reptielen'

BEKENDE DIERZIEKTEN								
Diercategorie/-soort	Ziekte	Ziekte-verwekker	Overdracht via:	Symptomen	Preventieve maatregelen	Curatieve maatregelen (in overleg met dierenarts)	Aangifte-plichtige dierziekte ?	Zoönose?
Reptielen	Inwendige parasieten (flagellaten, amoeben, coccidiën, cryptosporidiën)	Inwendige parasieten	Direct of indirect contact	Niet of minder eten, sloom, wegkruipen, slijm in bek, diarree, bloed bij ontlasting, vermageren, afwijkende ontlasting.	Halfjaarlijkse controle ontlasting.	1) Dierenarts inschakelen 2) behandeling instellen	Nee	Ja
	Uitwendige parasieten (mijten, teken, myiasis)	Uitwendige parasieten	Direct of indirect contact	Abnormale vormen aan schild, bek of poten. Plekjes tussen schubben, rusteloos bewegen, lusteloosheid, ongewoon graafgedrag, weinig eetlust, ongebruikelijk vaak onderdompelen, slechte conditie, vermagering, huidproblemen.	Zorgen voor goede huisvesting, stress voorkomen, niet te veel dieren bij elkaar.	1) Dierenarts inschakelen 2) behandeling instellen	Nee	Ja?
	Mondrot	Bacterie (vaak onderliggend probleem)		Slijmvlies rond tanden gezwollen (kaken sluiten niet meer), weinig doorbloed mondslijmvlies, etter uit tandvlees, losse tanden.	Dier gezond houden, zorgen voor juist klimaat, stress voorkomen, goede hygiëne.	1) isolatie 2) dierenarts inschakelen 3) onderliggend probleem achterhalen. 4) behandeling instellen	Nee	Nee
	Longontsteking	Bacterie	Direct of indirect contact	Langdurige luchtweginfectie, ademen met bek open, schuim uit neus en bek, ratelende geluiden tijdens ademen.	Temperatuur en vochtigheidsgraad laten overeenkomen met oorspronkelijk leefgebied, stress voorkomen.	1) Dierenarts inschakelen 2) behandeling instellen	Nee	Nee
	Rachitis	Tekort aan vitamine D	Tekort aan vitamine D	Misvormde botten, kromme poten, botbreuken, enz.	Nauwkeurige dosering vitamine D, zorgen voor juist klimaat.	1) Dierenarts inschakelen 2) behandeling instellen	Nee	Nee

Tabel 1.5: Bekende dierziekten 'Vissen'

BEKENDE DIERZIEKTEN								
Diercategorie/-soort	Ziekte	Ziekte-verwekker	Overdracht via:	Symptomen	Preventieve maatregelen	Curatieve maatregelen (in overleg met dierenarts)	Aangifte-plichtige dierziekte ?	Zoönose?
(Koi)karper, goudvis, forel, baars	Epizoötische hemapoëtische necrose	Virus	Verplaatsing besmette vis, water of gerei.	Sterfte, oppervlakte zwemmen, evenwichtsstoornissen, donkerkleuring huid, uitslaande kieuwdeksels, puntbloedingen in kieuwen, puntbloedingen in vinbasis.	(nog niet in Nederland geconstateerd)	1) Isolatie 2) dierenarts inschakelen	Ja	Nee
Sterlet, stersteur, huso, donasteur, steur, siberische steur, (koi)karper, goudvis, baars, forel,	Virale hemorrhagische septicaemie	Virus	Direct contact tussen vissen, contact besmet water of besmet gerei.	Sloom zwemgedrag, vissen hangen aan oppervlak, spiraalvormig zwemmen of tegen objecten aanzwemmen, donkerkleuring van de huid, bloedingen in de huid, uitpuilende ogen, bloedingen in de kieuwen, bleke kieuwen, bloedingen in de kieuwen, bloedingen aan de vinbasis,			Ja	Nee?
(Koi)karper, goudvis, forel, baars, huso, donasteur, sterlet, stersteur, steur	Infectieuze hemapoëtische necrose	Virus	Direct contact tussen besmette vissen, besmet water, besmet gerei. Van ouderdier naar broedvis via de eieren.	Sloom zwemgedrag afgewisseld met extreme ongewone activiteit bijv. in een spiraal of tegen objecten aanzwemmen, donkerkleuring van de huid, (punt)bloedingen in de huid, opgezette ogen, bleke kieuwen, (punt)bloedingen in de kieuwen, (punt)bloedingen in de binnen, opgezette buik			Ja	Ja?
(Koi)karper, goudvis	Koiherpesvirusziekte	Virus	Direct contact tussen vissen, besmet water, besmet gerei.	Acute hoge sterfte, sloom of nerveus zwemgedrag, naar lucht happen, verbleking of rood worden van de huid, schuurpapierstructuur van de huid, verlies van opperhuid, overproductie van slijm, ingevallen ogen, bleke ontstekingsplekken in de kieuwen.			Ja	Nee
Vissen	Vistuberculose	Bacterie	Contact met besmette dieren of besmet water	Kleine gele bolletjes in meerdere organen, orgaanfalen, verlies huidconditie, vermagering, apathisch gedrag, uitpuilende ogen, sterfte.			Ja	Ja
Dieren	Vlekziekte	Bacterie	Contact met uitscheiding direct contact	Dieren zijn sloom, diarree, sterfte.	Hygiënisch werken, zorgen dat er geen ongedierte aanwezig is.		Nee?	Ja
Karper, goudvis, tropische vissen	Visgangreen	Bacterie	Via water, materiaal, vis.	Huidzweertjes (tot diepe abcessen), lusteloosheid, verticaal in het water hangen, spiraalvormig zwemmen, gaten in de kop, wittige bolletjes op de kieuwen, verlies pigmentatie, buikvocht, ontstekingshaartjes in lever, milt en nieren, sterfte.	Stress vermijden,		Nee?	Ja?
Vis	Streptococcus iniae	Bacterie	Via besmet water, wonden op het lichaam.	Vele secundaire infecties.			Nee	Ja

Bijlage J. Verrijkingmogelijkheden

Vanuit het oogpunt van dierenwelzijn dient de groothandel één of meerdere vorm(en) van verrijking toe te passen. Dit met als doel de leefomgeving van de dieren op zodanige wijze in te richten dat er voorzien wordt in hun natuurlijke behoeften en dieren gestimuleerd worden om hun soorteigen gedrag te vertonen. Een dier dat hierin niet wordt voorzien of gestimuleerd, kan bijvoorbeeld stereotiep gedrag laten zien of gaan ontwikkelen. Stereotiep gedrag is een vorm van afwijkend, repetitief invariabel gedrag en een indicatie voor dierenonwelzijn en kan soms leiden tot beschadiging en/of verwondingen.

Sociale verrijking

Een vorm van verrijking die geschikt is voor dieren die van nature in sociale verbanden leven en waarbij zij de gelegenheid hebben om in contact te komen met soortgenoten. Voor sommige dieren geldt ook dat contact met mensen onder sociale verrijking kan vallen. Wel moet gelet worden op soortspecifieke groepssamenstelling om conflicten en sociale stress te voorkomen.

Voerverrijking

Een vorm van verrijking die geschikt is voor dieren die van nature veel tijd en moeite steken in het zoeken van voedsel en waarbij voer niet hapklaar wordt aangeboden, maar dieren 'werken' voor het voer. Sommige vormen van voerverrijking kunnen ook fungeren als mentale uitdaging.

Fysieke verrijking

Een vorm van verrijking waarbij materialen aangeboden worden die het dier kan onderzoeken of waarmee het dier kan spelen en waarbij beweging wordt gestimuleerd. Sommige vormen van fysieke verrijking kunnen ook fungeren als mentale uitdaging.

Zintuigelijk verrijking

Een vorm van verrijking waarbij de zintuigen geprikkeld worden. Let hierbij goed op de zintuig importantie per diersoort.

Voor de diercategorieën vogels en konijnen & knaagdieren zijn in de onderstaande tabellen mogelijkheden voor verrijkingen beschreven.

Voor vissen en terrarium dieren is het voornamelijk belangrijk dat de aquaria, vijver en terraria zo natuurlijk mogelijk worden nagebootst naar de natuurlijke omgeving van de aanwezige dieren. Insectivore reptielen en vissen kunnen daarnaast levend voer aangeboden worden. Ook kan het voer verspreid worden over het gehele verblijf.

Tabel J.1 Mogelijkheden voor verrijking bij konijnen en knaagdieren

Soort verrijking	Opties
Voerverrijking	• Hooipakketje hooi met groente erin samen gewikkeld • Hooirolletje hooi (en groente) in een wc-rolletje of achter tralies waardoor het moeizamer te eten is • Voedsel ergens in verstoppert of verstrooien (scatter feeding)
Fysieke verrijking	• Knaagobjecten = bijvoorbeeld (niet giftige) houtsoorten, stro en hooi (een combinatie ervan) • Huisjes in alle vormen • Extra bodembedekking • Speeltjes • Looprad • Verschillende verdiepingen of tunnels
Zintuiglijke verrijking	• Geuren – bijvoorbeeld kruidenhooi • Geluiden – radio aan (geen ultrasone geluidbronnen) • Visueel

Tabel J.2 Mogelijkheden voor verrijking bij vogels

Soort verrijking	Opties
Voerverrijking	• Voedsel in een rolletje, hokjes, boxjes of andere object waardoor het moeizamer te verkrijgen is • Voedsel dat opengeboren moet worden (voor kromsnavers) • Voedsel ophangen zodat de vogels er moeilijker bij kunnen • Voer van groter formaat (hele stukken fruit) • Voer verspreiden over meerdere voerbakjes of verstrooien (scatter feeding) • Voer mengen met oneetbare materialen geschikt voor vogels (bijvoorbeeld beuken- of papiersnippers)
Fysieke verrijking	• Speelgoed • Een slinger waaraan geknaagd kan worden • Papier, karton of zacht hout om kapot te knagen • Klimgelegenheid (touwen, ladders of schommels) • Badgelegenheid • Nesthuisje
Zintuiglijke verrijking	• Geur- en smaak (verschillende soorten voedsel aanbieden) • Geluiden – radio aan (niet te hard), speelgoed dat geluid maakt • Visueel – tv aan (niet te hard) of naast een raam (naar buiten) • Tactiel- verschillende texturen en speeltjes die vastgepakt kunnen worden